

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«حذف تنوع مدارس در نظام آموزش و پرورش ایران»

مقدمه

در این گزارش به بررسی و ارزیابی مصوبه مجلس شورای اسلامی مورخ ۱۳۹۸/۷/۲۱ موضوع «حذف تنوع مدارس» در اثنای بررسی طرح تنظیم بخشی از مقررات مالی، اداری و پیشتیبانی وزارت آموزش و پرورش پرداخته می‌شود. از پیامدهای اجرای این مصوبه می‌توان به دو مورد مهم اشاره کرد: نخست حذف مدارس نمونه‌دولتی، تیزهوشان، شبانه‌روزی، عشایری، شاهد و ... که سبب کاهش دسترسی دانش‌آموزان مناطق محروم و کم‌برخوردار به فرصت‌های آموزشی می‌شود و عدالت آموزشی را خدشه‌دار خواهد کرد و دوم آنکه حذف مدارس دولتی با کیفیت بالا منجر به سوق دادن دانش‌آموزان به سمت مدارس غیردولتی می‌شود و روند خصوصی‌سازی آموزش و پرورش را تسهیل می‌کند. بدیهی است ساماندهی مدارس در نظام آموزش و پرورش امری است که نیاز به بررسی‌های کارشناسی دارد. زیرا چنین مصوباتی وضعیت ساماندهی مدارس را پیچیده‌تر می‌کند.

متن مصوبه

دولت (وزارت آموزش و پرورش) مکلف است حداکثر تا پایان سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ کلیه واحدهای آموزشی تحت مدیریت را منحصراً به صورت دولتی و غیردولتی اداره کند به گونه‌ای که بجز مدارس استثنایی دولتی، تنوع در کشور نباشد و ملاک ثبت‌نام در مدارس دولتی متناسب با فاصله محل سکونت با مدرسه باشد. تبصره - تأسیس هر نوع مدارس خاص صرفاً با مجوز مجلس شورای اسلامی امکانپذیر است. آیین‌نامه اجرایی این ماده حداکثر تا مدت ۳ ماه با پیشنهاد وزارت آموزش و پرورش به تصویب هیئت دولت می‌رسد.

معاونت پژوهش‌های
اجتماعی - فرهنگی
دفتر: مطالعات
آموزش و فرهنگ

مشخصات گزارش

ارزیابی مصوبه

الف) از حیث کارشناسی

- رشد فزاینده خصوصی‌سازی آموزش و پرورش و توسعه مدارس غیردولتی: از آنجایی که عموماً مدارس عادی دولتی از کیفیت نامطلوب و بسیار پایینی نسبت به مدارس باکیفیت دولتی همچون مدارس وابسته، شاهد و ایثارگر، تیزهوشان، مدارس ماندگار و ... برخوردارند، بنابراین دانش‌آموزان متقاضی ادامه تحصیل در این مدارس با کیفیت بالاتر، بعد از حذف آنها به صورت اجباری به سمت مدارس غیردولتی متناظر سوق داده خواهند شد.

شماره مسلسل:

۲۷۰۱۶۶۸۹

تاریخ انتشار:

۱۳۹۸/۸/۱

- **کاهش عدالت آموزشی:** فلسفه تأسیس و راه‌اندازی برخی از مدارس دولتی همچون مدارس نمونه‌دولتی، مدارس عشایری، مدارس شبانه‌روزی، مدارس از راه‌دور و مدارس بزرگسالان برای از بین بردن نابرابری‌ها و تفاوت در برخورداری‌های اجتماعی است. برای مثال، مدارس نمونه دولتی با اولویت دانش‌آموزان مستعد مناطق کمتر برخوردار و مدارس شبانه‌روزی به‌منظور توسعه امکانات آموزشی و پرورشی و ایجاد فرصت تحصیلی برای دانش‌آموزان روستاهای پراکنده و کم‌جمعیت تأسیس شده‌اند.

- **حذف طیف وسیعی از مدارس دولتی:** ذیل عنوان مدارس دولتی، طیف وسیعی از مدارس دولتی همچون مدارس نمونه‌دولتی، تیزهوشان، شاهد، ایثارگر، قرآنی، وابسته به دستگاه‌ها، شبانه‌روزی، عشایری، تطبیقی، هیئت امنایی، معارف اسلامی، از راه‌دور و ماندگار وجود دارد که براساس مصوبه مذکور و بدون بررسی کارشناسی لازم حذف خواهند شد.

- **ابهام در مفهوم «تنوع»:** تنوع به معنای گوناگونی است که البته می‌توان براساس سنجه‌ها و معیارهای مختلفی توصیف شود. برای مثال می‌توان مدارس را در نظام آموزش و پرورش از حیث شیوه تأمین منابع مالی، نوع اداره، زمان حضور دانش‌آموزان در مدارس، برنامه درسی ارائه شده، طبقه اجتماعی دانش‌آموزان، ویژگی‌های بدنی، محل سکونت و... تقسیم‌بندی کرد. بنابراین صرف واژه تنوع به هیچ‌کدام از این سطوح اشاره ندارد و از این جهت، مصوبه مذکور دارای ابهام و واجد ایراد است.

- **اشکال در تقسیم‌بندی مدارس به دو نوع دولتی و غیردولتی:** مستفاد از مصوبه مذکور نوع اداره مدارس کشور فقط باید به‌صورت دولتی و غیردولتی باشد، در این‌باره باید توضیح داد که در حال حاضر و فارغ از این مصوبه، مدارس کشور خود از جهت اداره به دو نوع دولتی و غیردولتی تقسیم می‌شوند و شکل دیگری در این میان با عناوینی همچون نیمه‌دولتی وجود ندارد که مصوبه در پی حذف آن باشد. توضیح آنکه بخشی از مدارس براساس قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی به‌صورت غیردولتی تأسیس و اداره می‌شوند و سایر مدارس همچون استثنایی، تیزهوشان، نمونه‌دولتی، شبانه‌روزی، تطبیقی، عشایری و... همگی از نوع مدارس دولتی هستند. از این‌رو براساس ظاهر متن، مصوبه مذکور هیچ افزوده و آورده‌ای ندارد.

- **ابهام در ملاک ثبت‌نام در مدارس دولتی:** براساس این مصوبه تنها ملاک ثبت‌نام دانش‌آموزان در مدارس فاصله محل سکونت آنها با مدارس است و دیگر ملاک‌ها همچون جنسیت، سن، ویژگی‌های بدنی (معلولیت) کاملاً نادیده گرفته شده است. این درحالی است که جزئیات شرایط ثبت‌نام دانش‌آموزان و ادامه تحصیل آنها در فصل سوم آیین‌نامه اجرایی مدارس مصوبه جلسه ۶۵۲ شورای عالی آموزش و پرورش به تصویب رسیده است و ماهیتی اجرایی دارد و نه تقنینی. مضافاً آنکه ملاک «فاصله محل سکونت تا مدرسه» در حال حاضر اعتراض و نارضایتی بسیاری از خانواده‌ها را در پی داشته است.

- **اشکال در خصوص تعیین مرجع تصویب مدارس خاص:** براساس متن این مصوبه، تأسیس هر نوع مدارس خاص که البته امری اجرایی است صرفاً با مجوز مجلس شورای اسلامی امکانپذیر است. این تبصره از چند جهت دارای اشکال است، نخست، اگرچه مصوبه در پی حذف تنوع و گوناگونی مدارس است، اما خود در متن تبصره به وجود مدارس خاص و تأسیس آنها در آینده اذعان داشته و بلکه فراتر از این، تصویب این نوع از مدارس را در اختیار قانونگذار قرار داده است. دوم، عبارت «مدارس خاص» در متن تبصره دارای ابهام است و ملاک و سنجه خاص بودن مشخص نشده است، چه بسا که وضعیت درآمدی یا طبقه اجتماعی بتواند به مثابه ملاکی برای تأسیس مدارس خاص قرار گیرد. سوم، براساس ماده (۱) قانون اصلاح لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۹ شورای عالی آموزش و پرورش، مرجع سیاستگذاری در حوزه وظایف آموزش

عمومی و متوسطه در چارچوب سیاست‌های کلی نظام و قوانین و مقررات موضوعه است، مضافاً آنکه شورای عالی آموزش و پرورش از توان کارشناسی بالایی نسبت به موضوعات اجرایی آموزش و پرورش برخوردار است و اساسنامه مدارس دولتی تاکنون در این شورا به تصویب رسیده است بنابراین تعیین مجلس شورای اسلامی به‌عنوان مرجع تصویب مدارس خاص دارای اشکال است.

ب) از حیث حقوقی

- **مغایرت با اصل هفتادوپنجم قانون اساسی:** مدارس فعلی طیف متنوعی از شیوه تأمین منابع مالی را تشکیل می‌دهند که برخی از آنها وابسته به سایر دستگاه‌ها هستند، برخی همچون مدارس هیئت امنایی و مدارس تیزهوشان قسمتی از هزینه آنها از طرف خانواده‌ها تأمین می‌شود و برخی از مدارس همچون مدارس شاهد و ایثارگر مورد حمایت مالی نهادهایی بیرون از وزارت آموزش و پرورش همچون بنیاد شهید و امور ایثارگران قرار می‌گیرند. بنابراین حذف این مدارس به افزایش هزینه عمومی دولت خواهد انجامید، از همین رو مغایر با اصل هفتادوپنجم قانون اساسی است.

- **مغایرت با سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری:** متن مصوبه در خصوص تعریف «مدارس خاص»، و «تنوع» و تقسیم مدارس به دولتی و غیردولتی دارای ابهام است. بنابراین با فقدان «شفافیت و عدم ابهام» مصرح در بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مواجه است.

- **مغایرت با سیاست‌های کلان شورای عالی انقلاب فرهنگی در خصوص حمایت از نخبگان:** طبق ماده (۲) اساسنامه سازمان ملی پرورش استعداد‌های درخشان مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، هدف از تأسیس سازمان عبارت است از تعیین خط‌مشی، برنامه‌ریزی، پشتیبانی و نظارت بر شناسایی، هدایت و تربیت استعداد‌های برتر کشور در دوره تربیت رسمی و عمومی. افزون بر این، ممانعت شورای عالی انقلاب فرهنگی از اجرای مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش در خصوص حذف مدارس تیزهوشان و نمونه دولتی نیز دال بر سیاست و رویکرد مثبت این شورا نسبت به مدارس تیزهوشان است.

- **مغایرت با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش:** در راهکار ۳-۵ سند تحول در خصوص تأمین و بسط عدالت در برخورداری از فرصت‌های تعلیم و تربیت با کیفیت مناسب چنین آمده است: توانمندسازی دانش‌آموزان ساکن در مناطق محروم، روستاها، حاشیه شهرها، عشایر کوچ‌نشین و همچنین مناطق دوزبانه با نیازهای ویژه، با تأکید بر ایجاد فرصت‌های آموزشی متنوع و با کیفیت.

- **مغایرت با مطالبات رهبری در خصوص مدارس سمپاد و جریان نخبه‌پروری:** مقام معظم رهبری بارها بر حمایت از نخبگان تأکید داشته‌اند و تقویت مدارس تیزهوشان را مورد تأکید قرار داده‌اند^۱ و از این حیث علاوه بر اینکه مغایر اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی است با اولویت‌های قانونگذار مقرر در بند «۱۵» سیاست‌های نظام قانونگذاری در تضاد است.

جمع‌بندی

۱. مفهوم «تنوع» و «مدارس خاص» دارای ابهام و واجد اشکال است و تقسیم مدارس به دولتی و غیردولتی نیز فاقد وجهت کارشناسی است و افزوده و آورده‌ای برای نظام آموزش و پرورش جز تشتت در اجرا دربر ندارد.

۱. در همین رابطه، مدارس استعداد‌های درخشان است که خیلی مهم است، نخبه‌پروری خیلی مهم است، مدارس استعداد‌های درخشان نبایست تضعیف بشود، هر چه می‌توانید اینها را تقویت کنید» (سخنرانی رهبری در جمع فرهنگیان، ۱۱ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸).

۲. حذف مدارس باکیفیت دولتی به رشد فزاینده مدارس غیردولتی خواهد انجامید و ضمن از بین رفتن دسترسی دانش‌آموزان مناطق محروم و کم‌برخوردار به مدارس باکیفیت بالا عدالت آموزشی را خدشه‌دار خواهد کرد.
۳. فاصله محل سکونت تا مدرسه در متن مصوبه به‌عنوان تنها ملاک ثبت‌نام در مدارس در نظر گرفته شده و سایر ملاک‌هایی همچون سن و جنسیت نادیده گرفته شده است و مضافاً آنکه ملاک «فاصله محل سکونت تا مدرسه» در چند سال گذشته تاکنون اعتراض و نارضایتی بسیاری از خانواده‌ها را در پی داشته است.
۴. عبارت «مدارس خاص» در متن تبصره دارای ابهام است و ملاک و سنجه خاص بودن مشخص نشده است، چه بسا که وضعیت درآمدی یا طبقه اجتماعی بتواند به مثابه ملاکی برای تأسیس مدارس خاص قرار گیرد و تحت این عنوان، طبقه جدیدی از مدارس در نظام آموزش و پرورش شکل گیرد.
۵. مصوبه حذف تنوع مدارس با تأکیدات و مطالبات مقام معظم رهبری در خصوص حمایت از مدارس تیزهوشان و جریان نخبه‌پروری مغایرت دارد.
۶. مصوبه با سیاست‌های کلان شورای عالی انقلاب فرهنگی در خصوص تأسیس و اداره مدارس شاهد و تیزهوشان مغایرت دارد.
۷. مصوبه به جهت افزایش هزینه‌های عمومی اصل هفتادوپنجم قانون اساسی مغایرت دارد، مصوبه با راهکار ۳-۵ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در خصوص توانمندسازی دانش‌آموزان ساکن در مناطق محروم، روستاها، حاشیه شهرها، عشایر کوچ‌نشین و همچنین مناطق دوزبانه با نیازهای ویژه، با تأکید بر ایجاد فرصت‌های آموزشی متنوع و باکیفیت.

